

רשימות

בפרשת השבוע

תרומה

פרק כ"ה פסוק י"א

וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו

הגמרא ביומא [עב:] אומרת: אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כבורו אינו תלמיד חכם. [עיין גם בבעל הטורים]. עוד מצינו בגמרא בנדרים [פא.] "מפני מה תלמידי חכמים אינם מצויין לצאת מבניהם תורה? אמר רב יהודה אמר רב מפני שאין מברכין בתורה תחילה". ורש"י שם מסביר וז"ל "כשמשימין לתלמוד תורה ותלמידי חכמים מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אין זהירין לברך כשפותחין לא מקיימא ברכתא נהיה אנחנו וצאצאינו מלומדי תורה".

ולכאורה דבר זה קשה מאוד שהתלמיד חכם שידע את גודל ערכה של תורה, ולומד תורה הרבה, שהוא לא יברך בתורה תחילה, שהוא ענין של זלזול בכבודה של תורה?

י"ל שאדרבא היא הנותנת שמתוך ששקוע כולו בלימוד התורה לא שם אל ליבו שלא מכבד די את התורה, [אולי דבר זה נכנס בתוך ל"רש"י "מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה"], ולכן לא כיבד את התורה בברכה תחילה שהוא ענין של כבוד התורה, [או שחושב שזה כבוד התורה יותר גדול להיות שקוע בתורה ופחות לכבד אותה בעינים אחרים], ומכיון שלא ברך בתורה תחילה ולא אמר אנחנו וצאצאינו אומר רש"י שלק לא זוכה שבניו ילמדו תורה, והיינו שאין די בכך שמשמש דוגמה לבניו בלימוד התורה, אלא צריך גם להתפלל עבור זה, ואם לא התפלל אינו זוכה לשבניו יהיו בני תורה.

לעומת זאת מובא בחז"ל [שבת כג:] שבזכות שמכבדין את התורה זוכים לבנין וחתנין דרבנן, וז"ל הגמרא שם "אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוו ליה חתנותא רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן", גם מגמרא זו רואים שיש קשר בין כבוד התורה, לבין תורה של בניו, שכל עינים אלו [של רחים, מוקיר, דחיל], הם עינים וצורות שונות של כבוד התורה, ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם לא מכבד את התורה, התורה מתרחקת ממנו, וכמו שכתבנו לעיל.

[עיין בשפתי חכמים שהלימוד שחז"ל אמרו שהציווי שיהיה שלש ארנות ולא ארון אחד מצופה בזהב הוא מיתור המילה "תצפנו", להשלים זאת י"ל שהמילה "תצפנו" עולה בגימטריה כמנין המילה "שלש", שהוא שש מאות ושלושים. (עם ארבע נקודות הדגש שבמילת תצפנו)].

פרק כ"ו פסוק ט"ו

עצי שיטים עומדים

על מילות הפסוק "עצי שיטים עומדים", אומר רש"י: "זקופים, שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש".

פירוש: כאן בקרשים אפשר להשתמש בהם בשני דרכים, דרך אחת היא שהקרשים ישכבו אחת על השני עד שיגיעו לגובה מסוים, והדרך השנייה היא שהקרשים יעמדו לגובה וכך היא הדרך הראויה שצריכים שיהיו עומדים, וכלשון הפסוק "עמדים", אך אם אין אפשרויות נוספות כמו בבדים הנתונים בצידו הארון ושם לא נאמר עומדים אלא [כה-יג-טו] "ועשית בדי עצי שטים" ו"בטבעת הארן יהיו הבדים", ודאי צריך שישכבו. [בעמודי הפרכת נאמר (כו לב) "ונתת אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב", הגם שלא כתוב שיהיו עומדים, צריך גם שיהיו עומדים (וגם שיהיו דרך גדילתן, כמובאר לקמן ברש"י), כי היו רק ארבעה עמודים שעליהם נתנו את הפרכת, ולכן לא שייך כלל שישכבו כמו אצל הקרשים]. ואף שברש"י אצלינו לא נאמר שהקרשים צריך שיעמדו לאותו כיוון שבו הם צמחו וגדלו, אך בגמרא כתוב מפורש שצריך להעמיד את הקרשים לכיוון שבו גדלו, שכך נאמר בגמרא בסוכה [מה:]: אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי כל המצות כולן [רש"י]: "כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה". (לא זכר אתרוג שמפאת כובדו עוקצו למעלה, וכן הוא מהודר יותר כשפטמתו למעלה), אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר "עצי שטים עמדים", תניא נמי הכי "עצי שטים עמדים" שעומדים דרך גדילתן, משמע שידעו להבחין בעץ את כיוון גדילתו גם לאחר הורדת הענפים ממנו, ואפילו אם קשה לידע הדבר, נוכל לומר שבזמן שכתרו העץ עשו בו סימן לידע את דרך גדילתו וצמיחתו. [הלכה זו מצינו גם בירושלמי [ברכות פרק חמישי סוף הלכה ב'] וכך נאמר שם "חזקיה בשם רבי ירמיה ארבעת מינין שבלולב ניטלין דרך גידוליהן". (וצריך לדעת האם יש דברים בגו שהובא הלכה זו מיד לאחר הלכות הבדלה במוצאי שבת, עיין לקמן בדברי המהר"י וויל).]

[במהרי"ל הלכות סוכה הביא דין זה גם לגבי עצי הסוכה שכך נאמר שם (כת"י אוקספורד): מצאתי בשם ה"ר קלונימוס זצ"ל, עצי סוכה נועצין דרך גדילתן, הענפים למעלה, דהכי אמרינן לגבי משכן, עצי שטים עומדים דרך גדילתן עומדין. ע"כ, ואולי מטעם זה נהג רבו של המהרי"ל (מהר"ש) לסמן את דופני הסוכה כדי שיהיו באותו מקום כמו בשנה הקודמת כדוגמת המשכן, וכך כתב בהגהת מהרי"ל: אמר מהר"י סג"ל שראה שרבו מהר"ש היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה אב"ג, כדי לראות סדר עמידתם שלא לשנותם משנה לשנה, (וכן הוא היה נוהג אחריו, לחיוב מצוה), ע"כ, שכיון שבדופן כבר קשה לדעת את אופן גידולו כמו בעצים כיון שלא נשאר סימנים, עשו בדבר אחר שיהיה כמו במשכן והוא באופן העמדת הדפנות, שהכל ענין אחד הוא, של סדר העמדת הקרשים]. ואם המצוה הוא בעצים ירוקים עם העלים כמו במצות ד' מינים, ששם רואים בעיניים את כיוון הגדילה של העץ, ודאי שיותר קל להעמידם דרך גדילתם.

עוד מצינו בשו"ת מהר"י וויל (סי' קצא ד"ה לולב, דבריו הובאו גם במגן-אברהם בתחילת סי' רצז) לגבי ברכת הריח שהיא חלק ממצות הבדלה במוצאי שבת, לגבי צורת אחיזתו של ההדס, שכתב: "וכן כשמברך בורא עצי בשמים בכל מוצאי שבת צריך שיהיה כדרך גדילתו". ואין להקשות עליו מה חידוש הוא הרי היא גמרא ערוכה בסוכה כמו שזכרנו שיש ליטול הענף כדרך גידולו, אינו קשה כלום, כיון ששם הרי המצוה היא על ענף או עץ או קרש ועל זה נאמר שצריך שיהיה עומד דרך גדילתו, אך כאן המצוה היא להריח בעלמא ולא נאמר כלל שיהיה על עץ, אלא על כל דבר המריח. [ואולי כיון שמזכיר בברכה את הלשון "עצי בשמים", מכך מסיק המהרי"ו שצריך לאחזו כדרך גדילתו בשעת ברכתו, (ולא בשעה שמריח, שאז הדרך שמורידו לאפן)].

עוד י"ל שמנהג הבשמים בהבדלה זהו רק מנהג של מצוה, כמו שמשמע בטור (או"ח סי' רצז) שכתב: "ומברך על הבשמים אם יש לו, ואם אין לו אין צריך לחזור אחריהם, שאין מברכין עליהן אלא להשיב הנפש שהיא כואבת מיציאת השבת", מה שאין כן במצוות אחרות כגון נטילת ד' מינים, שזהו מצוה מן התורה, והייתי אומר שרק אז יש מצוה לנטלם כדרך גדילתם. [ודבר גדול וחשוב הוא שהקרשים יהיו בעמידה שכן נדרש במדרש שהוא כנגד דברים של מעלה שכך נדרש במדרש רבה (תרומה פרשה לג ד) וז"ל "רבי ברכיה פתח "לך ה' הגדלה והגבורה... כי כל בשמים ובארץ", אתה מוצא כל מה שברא הקדוש ברוך הוא למען ברא למטן, ...למען "שרפים עומדים ממעל לו", למטן "עצי שטים עמדים"].

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com